

Dominique Laporte, *History of Shit*. Cambridge Mass.: MIT Press, 2000, 160 pp. £ 13.30 (cloth). Vertaald door Nadia Benabid & Rodolphe el-Khoury. Oorspronkelijke titel “Histoire de la Merde (Prologue)”, 1978.

[Published in Amsterdam Sociologisch Tijdschrift 28 (4): 527-30 (2001)].

Hoe moet je een boek lezen dat met een knipoog is geschreven, maar zich bedient van deftig academisch jargon, schaamteloos zijn eruditie spreidt en alle groten der aarde citeert? Dominique Laporte, Frans historicus en – met René Balibar – auteur van een serieuze studie over de rol van taal in de constructie van een gecentraliseerde kapitalistisch (Franse) staat, publiceerde in 1978 zijn *Histoire de la Merde (Prologue)*. Het is nu vertaald in het Engels als *History of Shit*.

Wat het eerst opvalt is de vormgeving die de lezer doet vermoeden dat hij een kostbaar gebedenboek of een zeldzame poëziebundel in handen heeft: een zachte, zwart-fluwelen band met artistieke opdruk van titel en auteur. Het laatste woord van de titel is in goud gezet en verraadt daarmee de dierbaarste gedachte van de auteur: stront is goud. Maar dat begrijpt de lezer dan nog niet. Wat hem echter wel onmiddellijk treft is de tegenstelling tussen de poëtische schoonheid van het boekje en de - veronderstelde – smerigheid van het onderwerp. De lezer is geïntrigeerd. Wat is hier aan de hand? Wordt hij in de maling genomen of wordt hier iets diepzinnigs gesuggereerd? Die vraag verlaat hem niet meer en als hij de laatste voetnoot tot zich genomen heeft, weet hij het nog niet.

Ook de schutbladen zijn van een warme gouden kleur. Ze worden gevolgd door een opdracht: “To the young Flaubert, for the beautiful explanation”, een geheimzinnig onderonsje met de dichter waar de lezer van uitgesloten wordt. De inhoudsopgave bestaat uit zes sierlijk ovale waaronder raadselachtige titels zoals “the luster of scybala” en “i’m with shakspeare [sic]”. Elk hoofdstuk eindigt met zwart-wit illustraties van oude foto’s, middeleeuwse miniaturen, gravures, spotprenten en technische tekeningen.

Ik had het boekje bij mij op een reis naar Bangladesh, waar het onmiddellijk de aandacht trok van enkele Bangladeshi vrienden. In een stad waar de stank van armoede en verrotting je overal in het gezicht slaat was deze fijnzinnige lofzang op de schoonheid van stront wel heel opmerkelijk. Bij mijn vertrek moest ik het uit hun handen *trekken*.

Maar waar gaat dit boekje over? Ik zal het proberen op te schrijven zonder mij te storen aan de ironie van de auteur. Laporte beschrijft de rol van het spreken over en omgaan met stront in de ontwikkeling van de westerse (lees: Franse) beschaving. Zijn gebruik van de term ‘shit’ (*merde*) is provocerend bedoeld en klinkt soms schokkend, soms komisch in een discours dat bol staat van esoterisch jargon en indrukwekkende namen. Ik zal hem in deze bespreking trouw blijven door royaal met het Nederlandse ‘stront’ te strooien.

Laporte begint zijn historische beschouwing in 1539 als de koning van Frankrijk een *edict* uitvaardigt dat burgers gebiedt hun vuil bij zich te houden. Het zou het begin zijn van de ‘privatisering’ van vuil en in het bijzonder van stront. Meer nog dan hygiënisering van de openbare ruimte leidt dat besluit, volgens de auteur, tot een zuivering van de taal. Stront verdwijnt, de beschaving begint. Laporte herinnert zich dan dat ook vòòr die tijd bestuurders met vuil in openbare ruimtes hebben gestreden. De Romeinse *cloaca maxima* wordt de “signifier of civilization par excellence” genoemd.

De domesticatie en individualisering van vuil als politieke en culturele agenda vormt de leidraad van de eerste drie hoofdstukken, waar stront uitgroeit tot een symbool van alles wat persoonlijk is en derhalve uit de publieke sfeer gedrukt moet worden. Laporte: “Mind your own business, and I will mind mine, says the individual to his neighbor. What happens in my home, in my family, my dirty laundry, and all the rest is no affair of yours.... Thus it was that the politics of waste branded the subject to his body, and prefigured, not so insignificant perhaps, the Cartesian ideology of the I””(p. 30-31).

Die ‘politics of waste’ worden uitgebreid en geëxporteerd in het kolonialistisch avontuur waar de ‘beschaafden’ tegenover de ‘wilden’ staan en stront het teken des onderscheids wordt: “The barbarian craps where he pleases, the conqueror emblazons his trails with a primordial prohibition: ‘No shitting allowed’.” (p 57).

Maar het contrapunt van deze hygiënistische triomfmars is een treurzang over de teloorgang van een kostbaar goed en die treurzang zwelt langzaam aan, naarmate de lezer vordert, tot in een Shakespeariaanse slotdialoog de loftrompet over de waarde van stront gestoken wordt.

Zo wordt stront aangeprezen als een schoonheidsmedicijn. Een verhaal uit de achttiende eeuw vertelt over een dame van hoge stand die gebruik maakte van een op stront gebaseerde vloeistof (‘stercory fluid’) om haar huid gaaf te houden. Tot op hoge leeftijd was haar huid de mooiste ter wereld. Ze had een jongeman in dienst wiens enige taak erin bestond dagelijks zijn behoefte te doen in een speciale schaal die daarop onmiddellijk werd afgedekt om te voorkomen dat ook maar het geringste van de inhoud zou verdampen. Nadat het kostbaar goed was afgekoeld, werd het vocht dat zich onder het deksel had gevormd in een flesje gegoten en aan de dame overhandigd. Iedere dag waste zij haar handen en gezicht in de geurige vloeistof (p. 107).

Twee pagina’s later wordt de lezer vergast op de religieuze waarde van stront, een gebeurtenis uit de *Irish Annales* van O’Donnovan. De koning wordt door zijn dienaren gestopt als hij zijn gezicht wil wassen in de rivier. Als hij hoort dat een monnik de rivier als zijn toilet gebruikt, besluit hij niet alleen zijn gezicht te wassen, maar het water ook te drinken want “het water waarin de drollen van een monnik terecht komen is voor mij een sacrament.” (p. 109). “Shit never stops being a fragment of God” (p. 111).

Het laatste hoofdstuk gaat over de waarde van menselijke mest. Volgens de filosoof Bentham zouden mensen geen uitwerpsel verloren mogen laten gaan. “Shit has become profitable.” Laporte’s ‘cultural hero’ is een zekere Pierre Leroux die midden negentiende eeuw uitvoerig publiceerde over politiek, economie en religie. Leroux was ervan overtuigd dat het mogelijk zou zijn alle armoede uit te bannen als mensen zorgvuldiger omgingen met hun stront. Ook bij de Utopisten leefden deze ideeën. Hedendaags wetenschappelijk onderzoek heeft inderdaad uitgewezen dat menselijke feces van alle mestsoorten de meeste nutriënten bevat. Toch vindt hergebruik van menselijk fecaliën slechts mondjesmaat plaats (met uitzondering van Oost-Azië, maar zover reikt Laporte’s blik niet).

De ambiguïteit die stront omringt wordt door Laporte als volgt samengevat: “Shit is the precious object par excellence, the object that must not be squandered at any cost. But it is equally that which the subject must renounce, ‘religiously collect’, and deliver to the State under a double burden: on one hand, the promise of an end to lack and, on the other, the threat of hardship, given a lack of discipline” (p. 133).

Als ik het boek sluit, kom ik – weer – het gouden schutblad tegen en de zacht-fluwelen band en ineens beseft ik dat dit inderdaad een meditatieboek is, meditaties ‘with tongue in cheek’. De laatste regel uit de Shakespeariaanse dialoog – en de laatste regel van het boek – klinkt nog na: “There are more things in heaven and earth, Horatio, than are dreamt of in your philosophy.” We weten nu wat dat is.

Sjaak van der Geest